

Badge Kleine Stappers

Handleiding
voetgangers

Onderwijsniveau: kleuter

BRUSSEL MOBILITEIT
GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

Dankwoord

Deze handleiding werd ontwikkeld in samenwerking met de Vlaamse Stichting Verkeerskunde.

Deze handleiding is geschreven door Coren en GoodPlanet vzw op verzoek van Brussel Mobiliteit – Directie Mobiliteit en Verkeersveiligheid

Voorwoord

Om je te begeleiden in het leerproces voor verplaatsingen te voet en met de fiets, heeft Brussel Mobiliteit, in samenwerking met GoodPlanet vzw en Coren vzw, verschillende **leerlijnen** ontwikkeld. Met deze leerlijnen trachten we van jouw leerlingen bewuste burgers te maken die de **actieve verplaatsingsmodi** beheersen, en die in staat zijn om hun eigen duurzame mobiliteitskeuzes te maken. De competenties die zij daartoe moeten verwerven, hebben we verwerkt in educatieve pakketten voor voetgangers en fietsers, bestemd voor de **leerkrachten** van de verschillende niveaus van het kleuter- en lager onderwijs.

Elk educatief pakket bestaat uit een praktische handleiding voor de leerkrachten, een controlefiche, een zelfevaluatiefiche en enkele extra oefenfiches. De pakketten bevatten ook badges die de leerlingen krijgen na de eindtest en "Kleine Stapperskaarten" voor de ouders.

De leerlijn voor voetgangers bestaat uit vier badges, aangepast aan elk niveau:

- ➡ De Badge Kleine Stappers voor het kleuteronderwijs
- ➡ De Badge Voetgangers Brons voor de 1^e graad van het lager onderwijs
- ➡ De Badge Voetgangers Zilver voor de 2^e graad van het lager onderwijs
- ➡ De Badge Voetgangers Goud voor de 3^e graad van het lager onderwijs

Je leest momenteel de 'Handleiding Kleine Stappers'. Deze handleiding is geschreven om **kleuterleid(st)ers** te begeleiden bij het aanleren van de basisbeginselen van verplaatsingen te voet. De nadruk wordt gelegd op het aanleren van verplaatsingen in groep (in rijen), individuele verplaatsingen hand in hand met een volwassene en bewustmaking over de voordelen van stappen.

Dit educatieve programma is gebaseerd op het Voetgangersbrevet (Gele Veter) ontwikkeld door GoodPlanet vzw en Brussel Mobiliteit, op de brochure "Marcher en groupe" (wandelen in groep) van het Waals gewest en de vzw Tous à pied en op de publicaties van de VSV (Vlaamse Stichting Verkeerskunde). We danken hen allen oprecht voor hun advies en steun bij het ontwerpen van deze handleiding.

Veel plezier onderweg!

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1. STOP-principe.....	5
1.2. Stapsgewijze aanpak leerlijn voetgangers.....	7
1.3. Doelstellingen van de Badge Kleine Stappers.....	8
1.4. Stapsgewijze aanpak voor de Badge Kleine Stappers.....	9
1.5. Goed gebruik van deze handleiding.....	10
1.6. Aandachtspunten voor kleuters in het verkeer.....	10
2. Vaardigheden trainen	15
2.1. Verplaatsingen in groep: zich correct verplaatsen in een voetgangersrij. 16	
Vaardigheid 1: In de rij stappen.....	17
Vaardigheid 2: Zijn/haar plaats in de rij behouden.....	20
Vaardigheid 3: Het ritme van de rij aanhouden.....	21
Vaardigheid 4: Stoppen waar het moet.....	24
Vaardigheid 5: In een rij het zebrapad oversteken.....	25
2.2. Individuele verplaatsing:	
zich verplaatsen als voetganger hand in hand met een volwassene.....	27
Vaardigheid 6: Op het voetpad stappen.....	27
Vaardigheid 7: Aan de kant van de huizen stappen.....	28
Vaardigheid 8: Op het voetpad blijven, zelfs al is de doorgang moeilijk.....	31
Vaardigheid 9: Controleren of iemand wil wegrijden uit een oprit of garage.....	32
Vaardigheid 10: Stoppen aan de stoeprand voor het oversteken.....	33
2.3. De leefwereld van een voetganger ontdekken.....	35
Vaardigheid 11: De voordelen van het stappen kennen.....	35
Vaardigheid 12: De straat ontdekken als voetganger.....	37
Vaardigheid 13: Weten wat de plaats is voor de voetganger in de straat.....	39

3. Eindtest van de Badge Kleine Stappers	41
3.1. Voorbereiding.....	41
3.2. De dag van de eindproef.....	42
3.3. Eindproef voor de Badge Kleine Stappers.....	43
3.4. Het behalen van de Badge Kleine Stappers.....	48
3.5. Na de eindtest.....	48
4. Waar vind ik de juiste uitrusting?	49
4.1. Schoolvervoerplannen.....	49
4.2. Week van de Mobiliteit.....	50
4.3. Nieuwsbrief Schoolmobiliteit.....	50
4.4. Materiaal in bruikleen.....	50
4.5. De ouders betrekken.....	50

1. Inleiding

Kleuters nemen nog niet zelfstandig deel aan het verkeer. Dat zullen ze pas doen in de lagere school, als ze ongeveer tien jaar oud zijn. Toch maken kleuters al deel uit van het verkeer: als voetganger hand in hand met een volwassene of met de step op het voetpad. Er zijn bovendien ook meer en meer jonge kinderen die meefietsen met hun ouders.

Daarom is het van belang om lessen rond duurzame mobiliteit vroeg te starten. Zowel de ouders als de leerkrachten van jonge kinderen spelen hierbij een belangrijke rol. In deze handleiding richten we ons tot jou als leerkracht.

De opbouw van deze Badge Kleine Stappers volgt de verschillende stappen in het leerproces van de kleuters. Het is belangrijk dat ook jij als leerkracht goed weet hoe dat leerproces in elkaar zit.

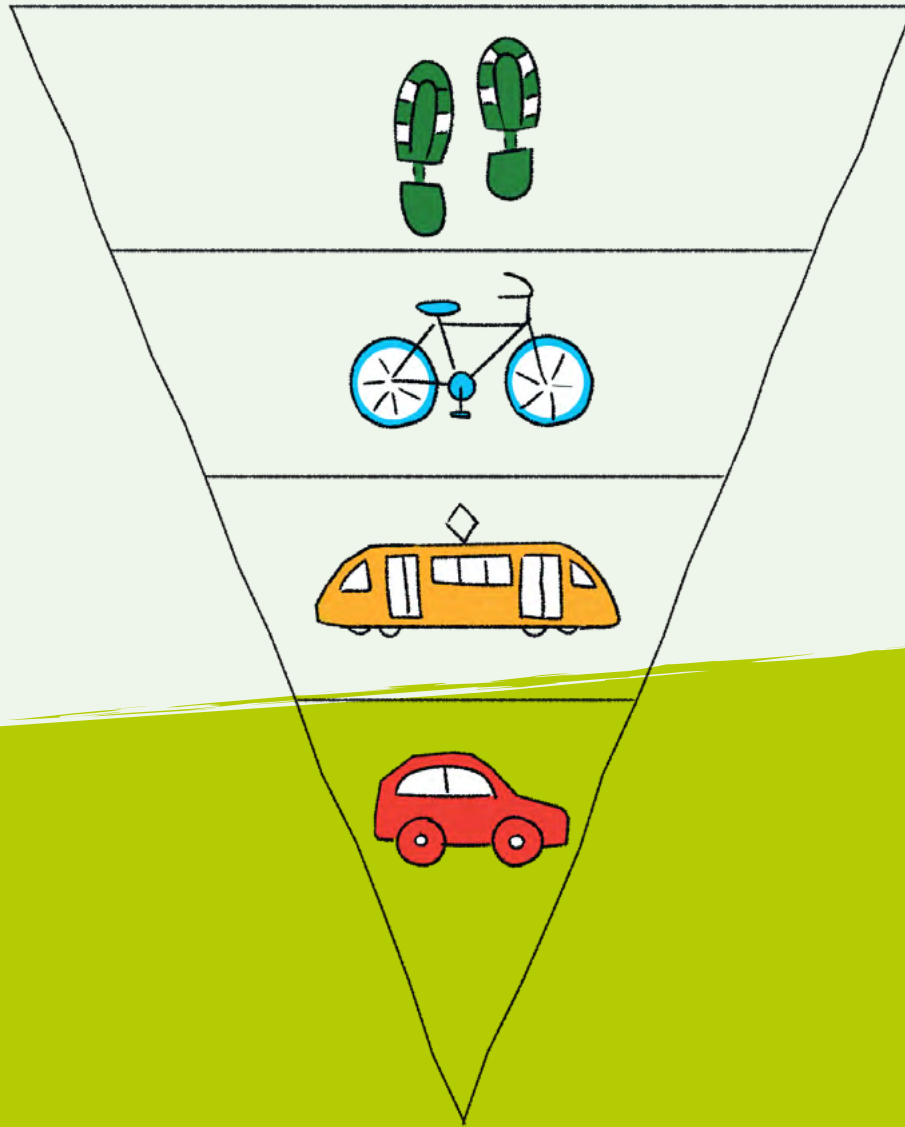
Deze gids spitst zich toe op stappen, het hoofdelement van het STOP-principe.

1.1. STOP-PRINCIPE

Het STOP-principe staat voor een hiërarchisering van de verschillende verplaatsingswijzen. De idee die het STOP-principe promoot, is in de stedelijke openbare ruimte voorrang te geven aan voetgangers (Stappen), gevolgd door fietsers (Trappen), daarna het openbaar vervoer (O) en tot slot personenwagens (P). In de praktijk leidt dit principe tot een veel actievere (en dus gezondere) bevolking, minder files en minder luchtvervuiling door auto's.

PRIORITEITSVOLGORDE VAN DE VERPLAATSWIJZEN

STOP-principe

- S = **STAPPEN** (1 tot 2 km)
Trek goede schoenen aan en leg korte afstanden te voet af!
- T = **TRAPPEN** (2 tot 5 km)
De afstand is iets groter, haal je stalen ros van stal!
- O = **OPENBAAR VERVOER** (> 5 km)
Bussen, treinen, trams en metro's brengen je nog verder.
- P = **PERSONENWAGEN**
Zijn de eerste drie verplaatsingswijzen geen optie?
In dat geval kan je de wagen nemen en ook carpooling overwegen.

1.2. STAPSGEWIJZE AANPAK LEERLIJN VOETGANGERS

Onderstaande leerlijn toont waar de leerlingen zich bevinden in het educatieve traject dat wij aan de hand van onze badges uitgestippeld hebben.

✓ Kleuterschool	<ul style="list-style-type: none">➤ Oefeningen voor de Badge Kleine Stappers➤ Training en eindproef voor de Badge Kleine Stappers	Stappen in een begeleide rij + individueel stappen hand in hand met een volwassene
1 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none">➤ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Brons	Begeleid zelfstandig stappen met een volwassene
2 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none">➤ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Brons	
3 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none">➤ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Zilver	Zelfstandig stappen
4 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none">➤ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Zilver	
5 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none">➤ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Goud	Stappen in de stad
6 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none">➤ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Goud	

1.3. DOELSTELLINGEN VAN DE BADGE KLEINE STAPPERS

De Badge Kleine Stappers stelt drie doelen voorop voor de kleuters: groepsverplaatsingen in rijen aanleren, individuele verplaatsingen hand in hand met een volwassene aanleren en verplaatsingen te voet leren waarderen.

Deze doelstellingen zijn omgezet in vaardigheden, die de leerkracht zal kunnen beoordelen tijdens de eindproef voor het behalen van de badge. Dankzij de oefeningen van deze handleiding en de bijkomende fiches zul je één voor één en gaandeweg aan de vaardigheden kunnen werken.

Doelstellingen	Vaardigheden
Groepsverplaatsingen: Zich correct verplaatsen in een voetgangersrij	1. In de rij stappen
	2. Zijn/haar plaats in de rij behouden
	3. Het ritme van de rij aanhouden
	4. Stoppen waar het moet
	5. In een rij het zebrapad oversteken
Individuele verplaatsingen: Zich verplaatsen als voetganger hand in hand met een volwassene	6. Op het voetpad stappen
	7. Aan de kant van de huizen stappen
	8. Op het voetpad blijven, zelfs al is de doorgang moeilijk
	9. Controleren of iemand wil weggrijden uit een oprit of garage
	10. Stoppen aan de stoeprand voor het oversteken
De leefwereld van een voetganger ontdekken	11. De voordelen van het stappen kennen
	12. De straat ontdekken als voetganger
	13. Weten wat de plaats is voor de voetganger in de straat

1.4. STAPSGEWIJZE AANPAK VOOR DE BADGE KLEINE STAPPERS

Het behalen van de Badge Kleine Stappers met jouw kleuters verloopt in verschillende, logisch opgebouwde stappen:

Vorbereiding

- Lees deze handleiding goed door
- Breng je collega's en je directie op de hoogte
- Informeer de ouders dat hun kinderen aan voetgangsvaardigheden werken

STAP
1

Vaardigheden trainen

Oefen met jouw kleuters de verschillende vaardigheden met behulp van spelletjes.

➤ In de rij stappen	➤ Op het voetpad blijven, zelfs al is de doorgang moeilijk
➤ Zijn/haar plaats in de rij behouden	➤ Controleren of iemand wil weggrijden uit een oprit of garage
➤ Het ritme van de rij aanhouden	➤ Stoppen aan de stoeprand voor het oversteken
➤ Stoppen waar het moet	➤ De voordelen van het stappen kennen
➤ In een rij het zebrapad oversteken	➤ De straat ontdekken als voetganger
➤ Op het voetpad stappen	➤ Weten wat de plaats is voor de voetganger in de straat
➤ Aan de kant van de huizen stappen	

Voor elke vaardigheid vind je verderop in deze handleiding aangepaste oefeningen.

Het parcours voor het behalen van de Badge Kleine Stappers

- Teken een route uit voor het parcours
- Oefen op deze route om de kleuters voor te bereiden
- Evalueer de kleuters aan de hand van de controlefiche

STAP
3

Het behalen van de Badge Kleine Stappers

- Noteer de sterke punten en de aandachtspunten op de Kleine Stapperskaart, die bedoeld is voor de ouders
- Deel de badges uit aan de kleuters
- Doe de zelfevaluatie-oefening met je leerlingen

STAP
4

1.5. GOED GEBRUIK VAN DEZE HANDLEIDING

Om jouw kleuters goed 'op weg' te helpen hebben wij een selectie van oefeningen gemaakt voor elke vaardigheid, die elkaar logisch opvolgen. We adviseren je om de volgorde in deze handleiding aan te houden voor een vlot begrip door de kleuters. Elke oefening kan meermaals herhaald worden doorheen het schooljaar om de vaardigheid grondiger te verankeren.

Jij kent jouw leerlingen het beste: het is jouw inschatting van jouw unieke klas die van dit leerproces voor voetgangers een succes maakt.

1.6. AANDACHTSPUNTEN VOOR KLEUTERS IN HET VERKEER

Neurologisch, zintuiglijk en motorisch zijn jonge kinderen **nog volop in ontwikkeling**, wat een invloed heeft op hun deelname aan het verkeer in alle veiligheid. We kunnen deze ontwikkeling echter wel sterk **stimuleren door middel van beweging**.

Neurologische ontwikkeling

Heel wat kinderen blijven door een gebrek aan bewegingsprikkels rondlopen met een onrijp zenuwstelsel. Wanneer een kleuter zich veilig in het verkeer wilt begeven, moet hij zich bewust zijn van alle bewegingen die hij maakt.

Wanneer het zenuwstelsel voldoende volgroeid is, ontstaan **blijvende reflexen**: de hoofdrechtingsreflex en de evenwichtsreflex. Deze reflexen zijn erg belangrijk voor de ontwikkeling van een normale houding en motoriek. Het spreekt voor zich dat we die nodig hebben als we veilig willen fietsen en stappen in het verkeer.

De hersenen van jonge kinderen zijn nog **volop in ontwikkeling**. Er moet vaak geoefend worden in het verkeer want kinderen leren door middel van **ervaringen** op te doen en deze ervaringen weer toe te passen in nieuwe situaties. De kennis van de verkeersregels en -borden moet ook vaak worden opgefrist.

Houd er ook rekening mee dat kinderen regelmatig een terugval kunnen hebben. Als ze een groeispurt hebben bijvoorbeeld, gaat al hun energie daarnaartoe. Dan is het alsof ze de verkeersregels niet langer kennen. Wees geduldig, alles komt terug. Maar het betekent wel dat volwassenen altijd rekening moeten houden met het **onvoorspelbare gedrag** van jonge kinderen.

Zintuiglijke ontwikkeling

Samen met de motorische functies ontwikkelen zich ook de zintuiglijke functies. Het kind begint steeds beter te begrijpen hoe het interageert met zijn omgeving. De verdere ontwikkeling van het zicht, het gehoor en het ruimtelijk inzicht zijn essentieel voor veilige verplaatsingen in het verkeer.

➡ Gehoor

Het gehoor wordt al op heel jonge leeftijd ontwikkeld. Ook al horen jonge kinderen in het algemeen beter dan volwassenen, toch kunnen ze moeilijk de richting aanduiden waar het geluid vandaan komt. Ook geluiden herkennen vergt veel oefening. Zo kunnen ze bijvoorbeeld moeilijk het geluid van een auto onderscheiden van dat van een vliegtuig.

In het verkeer ben je nooit alleen, het is dus van belang dat kinderen al vroeg leren dat **andere weggebruikers** zich bewust of onbewust aankondigen en dat ze daar attent voor moeten zijn. Voor een kleuter is het nog niet eenvoudig om attent te zijn voor geluiden die een automotor, toeter of fietsbel maakt. Nog complexer is de inschatting van de **oorsprong van het geluid**, de richting die de weggebruiker oprijdt en hoe snel hij of zij het kind nadert of passeert. Daarom reageren zij niet of pas laat op waarschuwingsgeluiden zoals piepende remmen*. Het is een goed idee de kinderen in een **vertrouwde omgeving** deze geluiden te leren herkennen, zodat ze deze later kunnen isoleren in een reële verkeerssituatie.

➡ Zicht

De oogmotoriek is bij kleuters nog in volle ontwikkeling. Hun gezichtsveld is veel minder breed dan dat van een volwassene. Het is alsof de kleuter oogkleppen op heeft. Een breder gezichtsveld ontwikkelt zich pas rond 10 jaar. Door die **tunnelvisie** is de kleuter benadeeld in het verkeer. Door zijn beperkte gezichtsveld ziet hij een auto die van links of rechts nadert niet onmiddellijk. Daarom moet hij zijn **hele hoofd meebewegen** als hij opzij wilt kijken. Als een kleuter zich draait, zal zijn hele lichaam meebewegen, want zijn hoofd moet nog "loskomen" van de romp. De kleuter moet de situatie goed kunnen zien en observeren alvorens zich op het zebrapad te begeven.

Veel handboeken geven de raad om een kind links-rechts-links te leren kijken voor het oversteken. Nochtans is het niet vanzelfsprekend voor kinderen om het verschil te kennen tussen links en rechts, daarom raden wij aan om telkens te spreken van **'de twee kanten'**.

Bij het observeren van aankomend verkeer is het zeer moeilijk voor het kind om in te schatten binnen hoeveel tijd de andere weggebruiker voorbij zal komen, en of het nog tijd heeft om over te steken. Bij twijfel kan het kind dus beter wachten, **oogcontact** maken met de bestuurder, en hem of haar eerst tot volledige stilstand laten komen.

Ook de samenwerking van beide ogen is nodig om visuele vaardigheden, waaronder dieptezicht, onder de knie te krijgen. Het **inschatten van afstand en snelheid** is gekoppeld aan visuele vaardigheden. Bovendien mist een kind de nodige ervaring om de tijd juist te kunnen inschatten. Het denkt dat een auto die nog veraf is, stilstaat. Het zal dan ook vaak schrikken als die auto plots dichterbij komt.

* Bron: Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Oost-Nederland, Leeftijdsspecifieke vaardigheden van kinderen en jongeren in het verkeer, 2015.

➡ Evenwicht

We weten dat evenwicht heel belangrijk is om te functioneren in het verkeer. Evenwichtscontrole als voetganger en als fietser moet een **automatisme** worden, zodat de kleuter zijn volle aandacht kan richten op alle andere taken die hij moet vervullen in het verkeer.

Motorische ontwikkeling

Om veilig aan het verkeer te kunnen deelnemen, moet de kleuter een aantal motorische vaardigheden onder de knie hebben.

➡ Reactiesnelheid

Het vermogen om snel te reageren op visuele of auditieve prikkels is bij kleuters nog niet optimaal ontwikkeld. Ze kunnen **twee tot drie seconden extra tijd nodig** hebben om te reageren op een signaal. Die extra tijd is een groot nadeel in het verkeer. Vandaar het belang van een **aandachtige begeleider**, die hand in hand meestapt, en die sneller dan het kind kan ingrijpen indien nodig. Hoe meer **ervaring** kinderen opdoen in het verkeer, hoe sneller ze de **juiste reflexen** zullen leren.

Uitdagingen voor kinderen met specifieke behoeften

Ongeveer 7,5 procent van de Nederlandstalige schoolkinderen in het basisonderwijs in Vlaanderen en Brussel blijken minstens één stoornis te hebben zoals ADHD, dyslexie of autisme*. De meeste van die kinderen volgen gewoon onderwijs en zijn, zeker als hun beperking licht is, niet altijd gediagnosticeerd.

Voor deze kinderen geldt dat zij, in vergelijking met leeftijdsgenootjes, met extra uitdagingen te kampen hebben, zoals:

- ➔ Onvoldoende besef van gevaar
- ➔ Moelijkheden met ruimtelijke oriëntatie en hun weg te vinden
- ➔ Verhoogde afleidbaarheid
- ➔ Moelijkheden bij begrippen zoals links, rechts, voor, na, boven, onder
- ➔ Moeite of onvermogen om achtergrondstimuli weg te filteren
- ➔ Moelijkheden bij het begrijpen van complexe opdrachten
- ➔ Hogere mate van impulsiviteit
- ➔ Moeite om zich het perspectief van een ander in te beelden
- ➔ Meer rusteloosheid en minder geduld (bv. in staat zijn om te "wachten")
- ➔ Lager zelfvertrouwen vanwege de uitdagingen hierboven
- ➔ Grotere cognitieve en leerproblemen

*Bron: Wim van den Broeck, VUB, 2012.

Voor zij betrouwbaar op de veiligheidsregels kunnen terugvallen moeten deze vaak herhaald worden, tot ze een automatische worden. We geven je enkele **tips**, niet om deze leerlingen apart te remediëren, maar **om toe te passen in de hele groep**. Ook neurotypische kinderen hebben voordeel aan deze methoden.

- Gebruik heldere taal en geef eenduidige opdrachten

- Leer de leerlingen om hulp te vragen

- Compenseer waar nodig door hulpmiddelen toe te staan die de zelfredzaamheid vergroten, zoals een 'spiekbriefje' met icoontjes dat het kind mag bijhouden

- Maak gebruik van meerdere manieren om te visualiseren: met pictogrammen, door uit te beelden, met poppetjes of filmpjes

- Werk met deeltaken: 'stap voor stap'

- Leg uit waarom een regel geldt

- Gebruik naast "links - rechts" ook steeds de benaming "beide kanten"

2.

Vaardigheden trainen

De handleiding heeft tot doel de verschillende vaardigheden verbonden aan de ontwikkelingsfases van het kind te oefenen en te testen. De spelletjes zijn ingedeeld volgens de vaardigheden die je kleuters moeten beheersen om de Badge Kleine Stappers te behalen, en **gerangschikt volgens moeilijkheidsgraad**. Je begint dus het best bij het eerste spel. Als je deze opbouw volgt, werk je steeds in de juiste ontwikkelingsfase van je leerlingen.

In de praktijk

De spelletjes duren tussen vijf en tien minuten. Ze zijn ontworpen om gespeeld te worden in een beschermde omgeving, d.w.z. binnen de schoolmuren. Zodra de hele klas de vaardigheid onder de knie heeft, kan je die gaan oefenen in een reële situatie, in de straat waar de school gelegen is.

Naar het einde toe kan je het parcours van de eindproef al eens opstellen zodat de kleuters kunnen oefenen. Zo is de opstelling op de dag van de proef voor jou en voor jouw leerlingen geen verrassing meer.

2.1. VERPLAATSINGEN IN GROEP: ZICH CORRECT VERPLAATSEN IN EEN VOETGANGERSRIJ

Er bestaan verschillende soorten rijen, aangepast aan de leeftijd.

Het wandellint of -koord	Het lint maakt het mogelijk jonge kinderen, die niet altijd aan hetzelfde tempo stappen en gemakkelijk afgeleid worden, samen te houden. Vraag de kinderen het lint goed strak te houden en neem een tempo aan dat voor alle kinderen geschikt is. Een wandellint is niet erg lang, één lint volstaat voor een groep van +/- 12 kinderen. Deze verplaatsingswijze is geschikt voor kinderen uit het instapklasje en de eerste kleuterklas.
De klasrups	De kinderen vormen een compacte rij door hun handen op de schouders van het kind vóór hen te plaatsen en zich zo te verplaatsen. Ze letten automatisch beter op het kind vóór hen en zijn minder afgeleid. Men mag echter niet te snel stappen om de rups niet te breken. Dit is een goede manier om zich binnen de schoolmuren te verplaatsen met leerlingen uit het instapklasje en de eerste kleuterklas.
Enkele rij	De kinderen staan allemaal achter elkaar in een rij. Door hierop te oefenen kunnen ze snel in een rij gaan staan. Ze worden minder afgeleid dan wanneer ze per twee staan, maar de rij is wel aanzienlijk langer.
Dubbele rij	De kinderen staan per twee hand in hand in de rij. Op deze manier is je rij een stuk korter en kan je makkelijker het overzicht bewaren. De dubbele rij geniet de voorkeur voor kinderen uit de derde kleuterklas.

We raden aan te werken met rijen met een vaste structuur, waarbij elk kind een vaste plaats heeft. Bij elke verplaatsing moeten de kinderen dezelfde plaats in de rij innemen. Vanaf het eerste leerjaar kan met wisselende plaatsen gewerkt worden. Dan hebben de leerlingen de basisvaardigheden al onder de knie.

VAARDIGHEID 1 IN DE RIJ STAPPEN

Doel

Een dubbele rij vormen, waardoor de kleuters zich veilig en efficiënt kunnen verplaatsen.

Tips

Hierna volgen enkele tips voor het samenstellen van een rij:

- ➡ Plaats minder snelle leerlingen vooraan.
- ➡ Plaats verantwoordelijke leerlingen op de eerste plaats.
- ➡ Vorm complementaire duo's (d.w.z. kinderen die elkaar goed aanvullen: een groter kind bij een kleiner kind in het geval van verticale klassen; een minder snel of verstrooid kind bij een meer aandachtig kind).
- ➡ Laat tussen elk kind een flinke stap afstand.

Vind je kleur

Soort rij	Wandellint of -koord.
Locatie	Beschermde ruimte.
Materiaal	Wandellint en voorwerpen van verschillende kleuren.
Organisatie	Vind voorwerpen in dezelfde kleuren als de ringen van het wandellint. Hang ze op verschillende plaatsen in de ruimte op.
Spel	Wijs elk kind een kleur toe die overeenstemt met een van de ringen. Ze moeten na een signaal bij het voorwerp gaan staan met dezelfde kleur als de kleur die ze toegewezen kregen. Herhaal dit meerdere keren.

Het rijlied

Soort rij Alle.

Locatie Beschermd ruimte.

Materiaal Geen.

Organisatie Bedenk een eenvoudig liedje dat herkenbaar is voor de leerlingen.

Spel Leer de kinderen het rijlied te herkennen wanneer je de rij wilt vormen.
Een paar voorbeelden:

- ➡ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, wie niet in mijn rijtje staat is gezien
- ➡ We maken een rijtje, een rijtje, een rijtje, we maken een rijtje van tralala...
- ➡ Twee aan twee, twee aan twee, zo gaan wij met de juffrouw/meester mee. Zij aan zij, zij aan zij, netjes in de rij

Vind je maatje

Soort rij Dubbele rij.

Locatie Beschermd ruimte.

Materiaal Bel, tamboerijn of elk instrument waarmee een signaal kan worden gegeven.

Organisatie Geen.

Spel Alle kinderen lopen vrij rond in de ruimte. Wanneer je een signaal geeft, zoeken ze zo snel mogelijk een vriendje en geven per twee een hand aan elkaar.

Uitbreiding Je kan variëren:

- ➡ Ze moeten steeds iemand anders een hand geven.
- ➡ Ze moeten steeds hetzelfde vriendje een hand geven.
- ➡ Ze moeten per twee op een bepaalde plaats gaan staan (tegen het sportraam, naast een mat, voor de leerkracht, ...).
- ➡ Ze moeten aan de deur per twee in de rij gaan staan.
- ➡ Ze moeten steeds in dezelfde volgorde, met hetzelfde vriendje, per twee gaan staan.

VAARDIGHEID 2 ZIJN/HAAR PLAATS IN DE RIJ BEHOUDEN

Doel

Het kind behoudt steeds dezelfde plaats in de rij en geeft steeds hetzelfde klasvriendje een hand.

De ideale rij

Soort rij Dubbele rij.

Locatie Beschermd ruimte.

Materiaal Fluitje of muziek.

Organisatie Geen.

Spel Vorm jouw ideale rij (zie tips hierboven) en vraag de kinderen goed te onthouden welk vriendje naast hen staat en welke plaats ze hebben in de rij (het kind kan eenvoudigweg onthouden welke leerling vóór hem/haar in de rij staat). Vervolgens gaan alle kinderen vrij rondlopen in de ruimte. Wanneer je een signaal geeft, moeten ze zo snel mogelijk hun rijvriendje vinden en op de juiste plaats in de rij gaan staan met de hele groep.

"Juffrouw/Meester, hoe laat is het?"

Soort rij Alle.

Locatie Beschermd ruimte.

Materiaal Geen.

Organisatie Geen.

Spel

Je verplaatst je vrij in de ruimte en de kinderen volgen jou. Wanneer ze vragen: "Juffrouw/Meester, hoe laat is het?", blijf je staan en kijk je naar je uurwerk. Je zegt bijvoorbeeld: "Het is tien uur", en wandelt verder. Dit vraag- en antwoordspel wordt een aantal keer herhaald tot je zegt: "Het is tijd om in de rij te gaan staan!". Dan lopen alle kinderen zo snel mogelijk naar de gevraagde plek om daar op de juiste plaats in de rij te gaan staan.

VAARDIGHEID 3 HET RITME VAN DE RIJ AANHouden

Doel

Een compacte en samenhangende rij creëren.

Tip

Jij moet het tempo van de groep bepalen. Je moet een gemiddelde snelheid vinden die elk kind aankan en waarmee vermeden kan worden dat de groep uitdeint.

Akke akke, tuut tuut

Soort rij Rups.

Locatie Beschermd ruimte.

Materiaal Blinddoeken om de ogen af te dekken en muziek.

Organisatie Geen.

Spel Blinddoek alle kinderen op één na. Het niet-geblinddoekte kind speelt de locomotief van een trein. Plaats de kinderen achter elkaar. Ze spelen de wagonnetjes en plaatsen hun handen op de schouders van het kind vóór hen. Zet de muziek op. De locomotief trekt de trein en leidt de wagonnetjes door de ruimte. Wanneer je de muziek stopzet, moeten de kinderen onmiddellijk stilstaan zonder tegen elkaar te botsen. Verander telkens van locomotief.

De accordeon

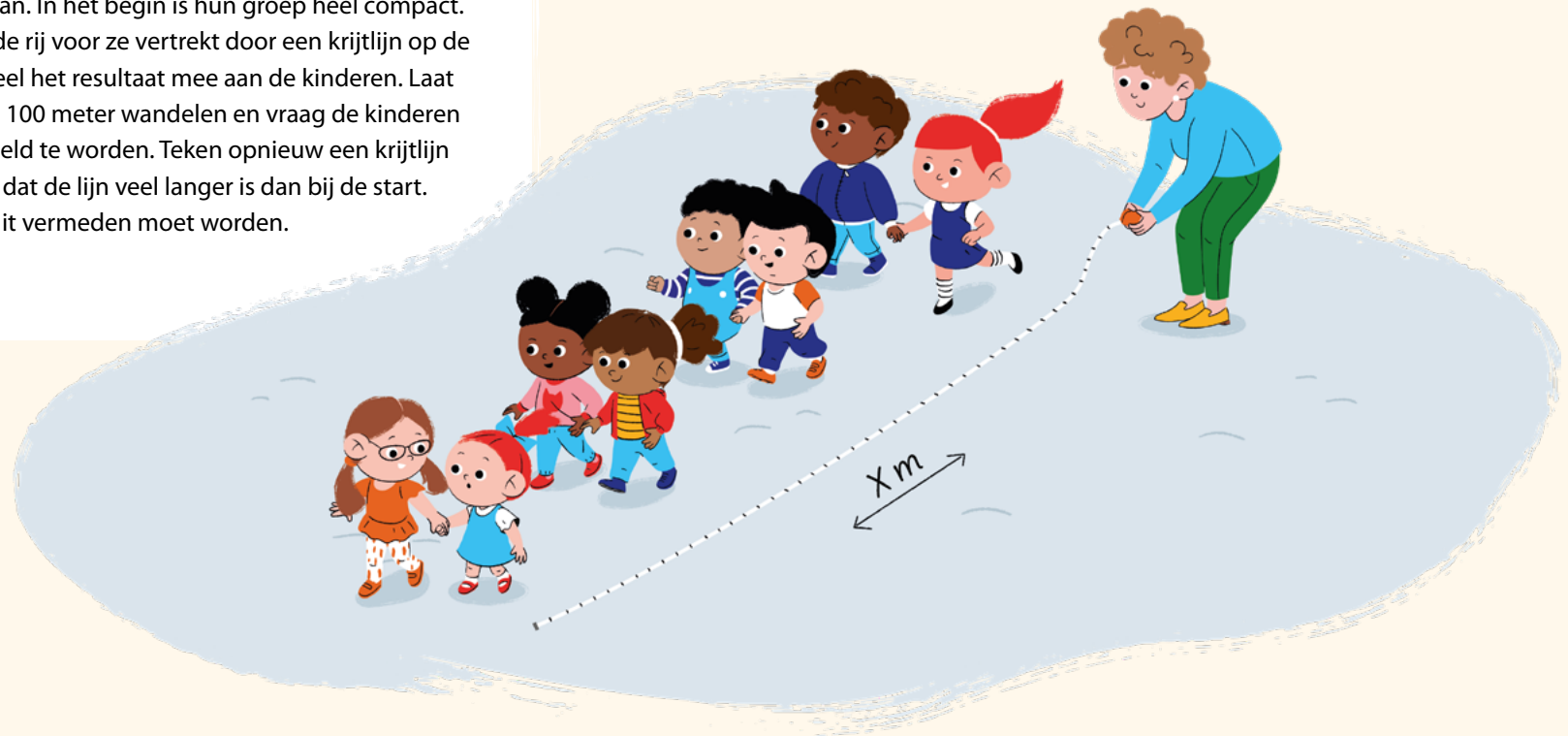
Soort rij Dubbele rij.

Locatie Op de speelplaats.

Materiaal Een meter.

Organisatie Geen.

Spel De groep bevindt zich op de speelplaats. De kinderen gaan twee aan twee in de rij staan. In het begin is hun groep heel compact. Meet de lengte van de rij voor ze vertrekt door een krijtlijn op de grond te tekenen. Deel het resultaat mee aan de kinderen. Laat de groep vervolgens 100 meter wandelen en vraag de kinderen dan om een standbeeld te worden. Teken opnieuw een krijtlijn en toon de kinderen dat de lijn veel langer is dan bij de start. Leg hen uit dat net dit vermeden moet worden.

Koploper

Soort rij Enkele of dubbele rij.

Locatie Beschermdde ruimte.

Materiaal Geen.

Organisatie Geen.

Spel

Alle kinderen wandelen in één rij achter jou terwijl jij kriskras door de ruimte stapt. Als je stopt met wandelen en een hand opsteekt, mag niemand nog bewegen. Op die manier leren de kinderen goed op te letten in de rij en op de persoon die ze leidt. Variatie: Vorm kleinere groepjes met verschillende koplopers.

VAARDIGHEID 4 STOPPEN WAAR HET MOET

Doel

Een georganiseerde en goed gevormde rij verkrijgen die op een gestaag tempo in alle veiligheid voortgaat.

De haltes

Soort rij

Alle.

Locatie

Op de speelplaats.

Materiaal

Voorwerpen als duidelijke herkenningspunten.

Organisatie

Creëer een parcours op de speelplaats. Plaats duidelijke herkenningspunten zoals een gele vuilnisbak, een stoel, een tafel, enz. op het parcours.

Spel

Elk kind legt het parcours af, alleen of per twee. Bij elke start zeg je aan het kind: "stop aan de gele vuilnisbak" of aan een ander herkenningspunt. Eens het kind is aangekomen bij het aan de start meegedeelde herkenningspunt en gestopt is, mag het weer vertrekken en het parcours vervolledigen.

Uitbreiding

Leg verschillende stopplaatsen vast op het traject van de klas naar de speelplaats. Zo oefenen de kinderen dagelijks om te stoppen bij de vooraf vastgelegde stopplaatsen.

VAARDIGHEID 5 IN EEN RIJ HET ZEBRAPAD OVERSTEKEN

Doel

De groep bij het oversteken zo compact mogelijk houden. Daartoe vormen de begeleiders een veilige doorgang door links en rechts van de oversteekplaats te gaan staan om het verkeer tegen te houden gedurende de oversteektijd van de groep.

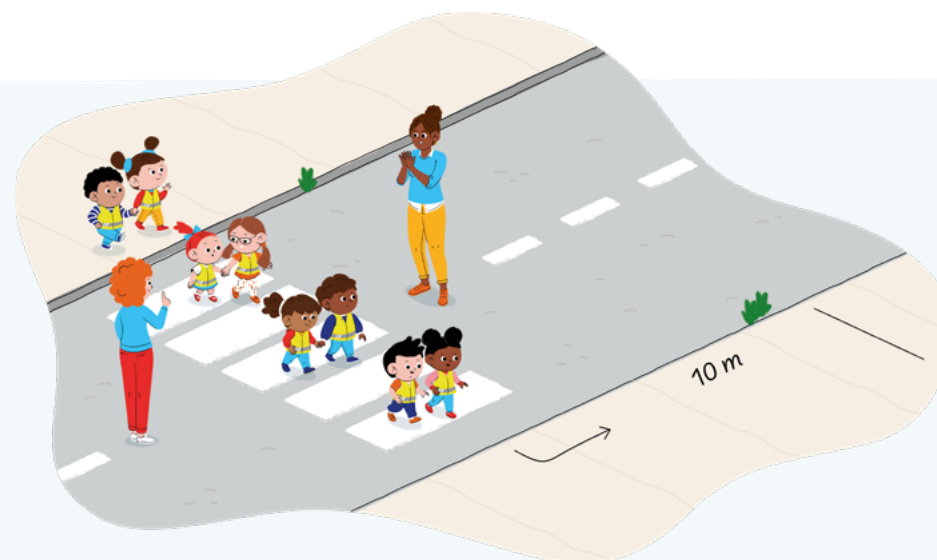
Tips

De kinderen moeten het volgende onthouden:

- ➡ De eersten van de rij moeten wachten aan de stoeprand.
- ➡ Ze wachten op jouw teken om over te mogen steken.
- ➡ Zodra ze aan de overkant zijn, wachten de eersten van de rij 10 meter verder opdat alle kinderen zich weer op het voetpad zouden kunnen groeperen.

In een rij oversteken op het zebrapad

Soort rij	Alle.
Locatie	Beschermde ruimte.
Materiaal	Wit en rood krijt of een "oversteekplaats" in tapijtvorm.
Organisatie	Teken op de speelplaats met wit krijt een oversteekplaats voor voetgangers. Houd hierbij rekening met een realistische straatbreedte van minstens 6 meter. Teken met rood krijt de stoepranden.
Spel	De kinderen stappen in een rij onder begeleiding van twee begeleiders. Zodra ze de stoeprand ter hoogte van de oversteekplaats voor voetgangers bereiken, stoppen de eersten van de rij op correcte wijze aan de stoeprand. De begeleiders gaan links en rechts van de oversteekplaats staan. Op hun teken steken de kinderen samen over. Zodra ze aan de overkant zijn, wachten de eersten van de rij 10 meter verder dan de stoeprand.

Tips voor de leerkracht - verplaatsingen buiten de school in een rij

Hierna volgen enkele tips voor verplaatsingen in klasverband:

- ➡ Aantal begeleiders: Het is steeds aangeraden dat een groep van minder dan tien kinderen begeleid wordt door minstens één volwassene. Voor een groep van meer dan tien leerlingen is het aanbevolen minstens twee volwassen begeleiders te hebben. Zo kan één iemand vooraan lopen en de andere persoon achteraan. Ook kan dan één van beide de groep helpen oversteken terwijl de andere aan de overkant de kinderen weer verzamelt.
- ➡ Als je toch alleen bent om de klas te begeleiden, kan je het best achteraan meestappen. Bij een oversteekplaats kom je naar voren en help je de klas met oversteken. Je sluit opnieuw achteraan aan. Laat dus leerlingen voorop stappen van wie je weet dat ze zich rustig en betrouwbaar gedragen in het verkeer, en kunnen stoppen aan de stopplaatsen die je telkens meedeelt.
- ➡ Draag liefst een fluohesje als je de school verlaat. Op die manier behoud je gemakkelijker het overzicht over de groep. De leerlingen worden zo ook gewoon aan het dragen van een fluohesje en leren het belang van zichtbaar te zijn in het verkeer.
- ➡ Stop regelmatig zodat de kinderen goed blijven aansluiten en de rij niet te uitgerekt wordt.
- ➡ Leg uit waarom goed gedrag belangrijk is voor alle weggebruikers (een weggebruiker met gevaarlijk gedrag bijvoorbeeld brengt niet alleen zichzelf, maar ook de andere weggebruikers in gevaar).
- ➡ Wanneer je een straat moet oversteken, geef je de eerste kleuters de opdracht om aan de overkant op een bepaalde plaats te stoppen, waar heel de klas veilig aan de kant kan staan. Stap zelf als eerste de rijbaan op en blijf op het zebrapad staan tot de volledige klas over is.

2.2. INDIVIDUELE VERPLAATSING: ZICH VERPLAATSEN ALS VOETGANGER HAND IN HAND MET EEN VOLWASSENE

VAARDIGHEID 6 OP HET VOETPAD STAPPEN

Doel

De kleuter weet waar hij als voetganger moet wandelen. Hij herkent het voetpad.

Tikkertje Smal

Locatie Beschermde ruimte.

Materiaal Twee lange touwen.

Organisatie Baken met twee touwen een ruimte af van 3 meter breed.

Spel Tussen de twee touwen spelen de kinderen tikkertje. Verklein na enkele minuten de ruimte tussen de twee touwen tot 2,5 meter. Hierdoor wordt het voor de kinderen moeilijker om zich in de ruimte te verplaatsen en moeten ze meer rekening houden met elkaar. Verklein de ruimte nog enkele keren om de moeilijkheidsgraad op te drijven.

VAARDIGHEID 7 AAN DE KANT VAN DE HUIZEN STAPPEN

Doel

Jonge kinderen moeten steeds aan de huizenkant stappen. Daar zijn ze het veiligst. Wanneer het kind hand in hand met een volwassene aan de huizenkant stapt en rechtsomkeer moet maken, leert het dat het van plaats moeten wisselen om weer aan de huizenkant te kunnen stappen.

Tip

Bij de oefening moet je duidelijk voelen dat het kind zelf het initiatief neemt om op het juiste moment van hand te wisselen.

De kronkelslang

Locatie Beschermd ruimte.

Materiaal Een lang (dik) touw, rode stroken die de stoepranden weergeven (of dikke rode randen getekend met krijt).

Organisatie Maak een voetpad van 120 cm breed met de stoeprandstroken of teken er een met krijt, bij voorkeur langs een muur of een gebouw. De muur stelt de huizenkant voor. Verdeel het voetpad over de lengte in twee helften door in het midden een stippellijn te tekenen.

Spel Geef het touw aan twee kinderen en laat ze het touw bewegen en kronkelen aan de ene helft (de straatkant) van het voetpad. De overige kinderen staan achter elkaar en stappen heen en weer over het voetpad, ze zorgen ervoor dat ze het touw niet raken en blijven zo langs de huizenkant stappen.

Ken je kant

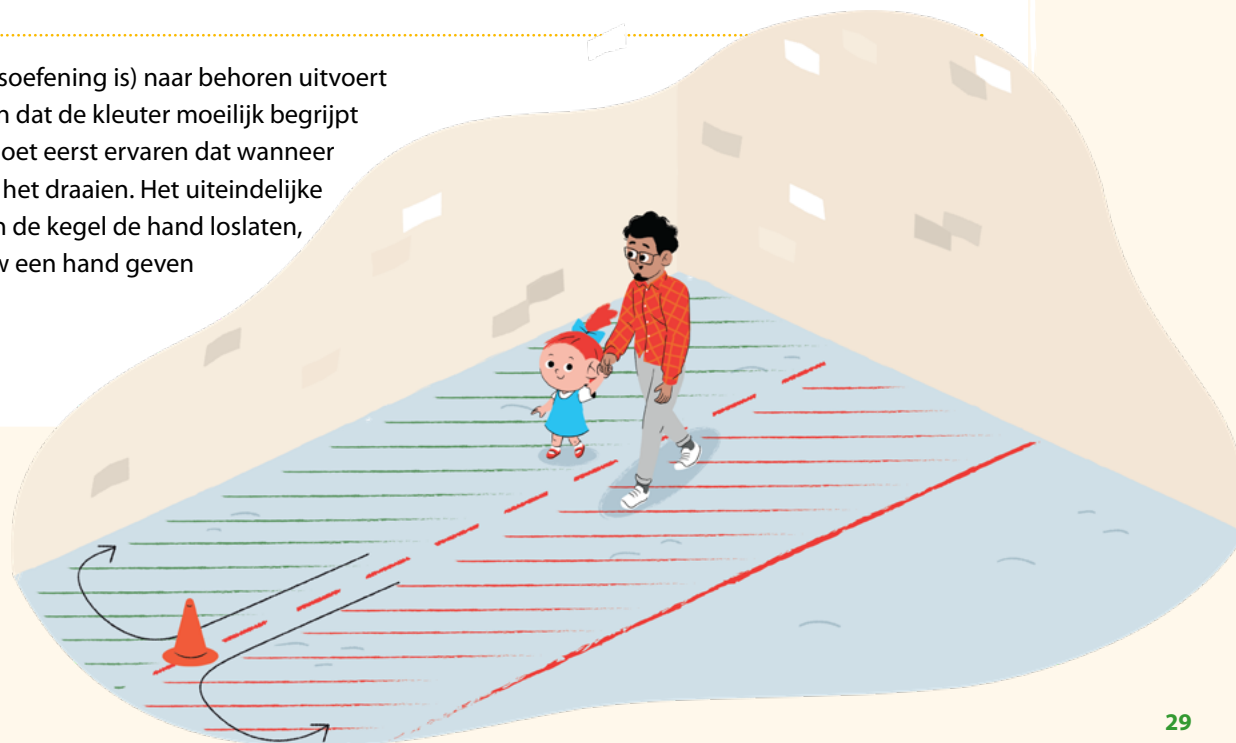
Locatie Beschermde ruimte.

Materiaal 1 rode strook die de stoeprand weergeeft (of een rode krijtstreep), een kegel en groen en rood krijt.

Organisatie Maak een voetpad met de stoeprandstroken of teken er een met krijt, bij voorkeur langs een muur of een gebouw. De muur stelt de huizenkant voor. Het voetpad is 120 cm breed. Verdeel het voetpad in twee helften door in de lengte een stippellijn aan te brengen. Arceer de helft aan de huizenkant in het groen en de helft aan de straatkant in het rood. Plaats een kegel om een keerpunt aan te duiden.

Spel De kinderen staan achter elkaar, jij stapt hand in hand met elk kind over het voetpad. Het kind stapt aan de huizenkant (groene zone), jij aan de straatkant (rode zone). Aan het einde gaan jullie rond de kegel en keren jullie terug. Het kind moet nu opmerken dat het op de rode strook terecht komt en moet wisselen van kant om opnieuw langs de huizenkant, de groene zone, te stappen. Het is handig om met een extra begeleider te werken om elkaar sneller af te wisselen.

Uitbreiding Zorg ervoor dat je de vorige oefening (die een inzichtsoefening is) naar behoren uitvoert alvorens deze oefening aan te vatten, om te vermijden dat de kleuter moeilijk begrijpt waarom hij uiteindelijk om zijn as moet draaien. Hij moet eerst ervaren dat wanneer hij dat niet doet, hij aan de straatkant terecht komt na het draaien. Het uiteindelijke doel is dat het kind de volgende techniek toepast: aan de kegel de hand loslaten, 180° om zijn eigen as draaien, de volwassene opnieuw een hand geven en terug langs de huizenkant stappen.

Ken je kant in het echte verkeer

Locatie Op het voetpad in een rustige straat.

Materiaal Een kegel.

Organisatie Neem de kinderen mee naar de straat. Plaats een kegel op het voetpad op ongeveer 30 meter van het startpunt. Zorg voor minstens één extra begeleider om de oefening in goede banen te leiden.

Spel De extra begeleider blijft bij de groep. Jij neemt de kinderen een voor een bij de hand en stapt op het voetpad in de richting van de kegel. Voordat jullie beginnen te stappen moet het kind de juiste hand kiezen zodat het aan de juiste kant naast jou stapt. Jullie draaien hand in hand rond de kegel en keren terug in de richting van de school. Na het rond de kegel draaien moeten de kinderen opmerken dat ze aan de straatkant terechtgekomen zijn en dat ze van plaats moeten wisselen om opnieuw aan de huizenkant te stappen.

Uitbreiding De extra begeleider blijft bij de groep kinderen en voert een leergesprek met hen: "Aan welke kant stapt Sarah? Wat gebeurt er bij het draaien? Wat moet Sarah doen om weer op de juiste plaats te stappen?".

VAARDIGHEID 8
OP HET VOETPAD
BLIJVEN, ZELFS AL
IS DE DOORGANG
MOEILIK

Doel

Wanneer het kind een obstakel op het voetpad tegenkomt, moet het dit obstakel op een zo veilig mogelijke manier omzeilen, namelijk, langs de huizenkant.

Een obstakel omzeilen

Locatie

Op het voetpad in een rustige straat, of op de speelplaats langs een muur van het schoolgebouw.

Materiaal

Een vuilnisbak of een ander obstakel.

Organisatie

Plaats een vuilnisbak of een ander obstakel midden op het voetpad en laat links en rechts van het obstakel een doorgang. Zorg voor minstens één extra begeleider om de oefening in goede banen te leiden.

Spel

De extra begeleider blijft bij de groep. Jij neemt de kinderen een voor een bij de hand en stapt op het voetpad in de richting van het obstakel. Het kind moet het obstakel uit eigen beweging omzeilen langs de huizenkant om zoveel mogelijk in veiligheid te blijven.

VAARDIGHEID 9 CONTROLLEREN OF IEMAND WIL WEGRIJDEN UIT EEN OPRIT OF GARAGE

Doel

De kinderen worden gevraagd heel waakzaam te blijven wanneer ze op het voetpad stappen, want er zijn plaatsen waar andere weggebruikers hun pad kruisen (voertuigen, fietsers, voetgangers, ...), wanneer die bijvoorbeeld een oprit of garage ingaan of uitkomen. Daarom vragen we de kinderen te stoppen en naar links en rechts te kijken om zich ervan te vergewissen dat geen enkel voertuig de garage/de oprit in- of uitrijdt.

Garage of oprit

Locatie Op het voetpad in een rustige straat met een oprit of garage.

Materiaal Twee blokken om een ingang te creëren als er geen oprit of garage is.

Organisatie Stap tot aan een garage of plaats twee blokken die een garagepoort voorstellen. Zorg voor minstens één extra begeleider om de oefening in goede banen te leiden.

Spel De extra begeleider blijft bij de groep. Jij neemt de kinderen een voor een bij de hand en stapt op het voetpad in de richting van de oprit of garage. Ter hoogte van de oprit of garage moet het kind stoppen en naar links en rechts kijken om zich ervan te vergewissen dat er geen enkel voertuig uit- of inrijdt.

VAARDIGHEID 10 STOPPEN AAN DE STOEPRAND VOOR HET OVERSTEKEN

Doel

Het is belangrijk het kind te tonen waar het moet stoppen alvorens over te steken om aankomende voertuigen goed te kunnen zien. Het kind moet net voor de stoeprand blijven staan (en niet balancerend op de rand). Leg het kind uit dat elke plaats waar het zicht belemmerd wordt (door voertuigen die dicht bij de oversteekplaats geparkeerd staan, vuilnisbakken of andere voorwerpen) geen geschikte plaats is om over te steken.

Tip

Wanneer je aan de kinderen uitlegt waarom het zo belangrijk is te stoppen, kan je hen de volgende vraag stellen: "als jullie in een winkel een speelgoedje goed willen bekijken, lukt dat dan het best door er voorbij te lopen, er voorbij te wandelen of erbij stil te staan?". De laatste optie is uiteraard de juiste. We zien beter wat er rondom ons gebeurt als we stilstaan.

Stoppen aan de rode lijn

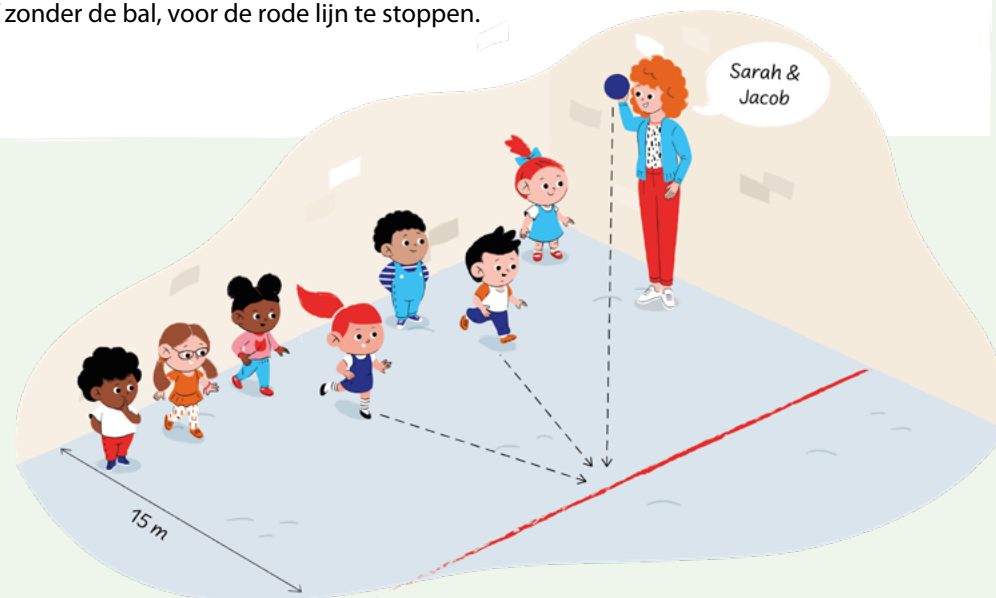
Locatie Beschermde ruimte.

Materiaal Een rode lijn (eventueel met krijt getekend) en een bal.

Organisatie Plaats (of teken) de rode lijn op een bepaalde plaats in de ruimte.

Spel De kinderen gaan achter elkaar staan, horizontaal ten opzichte van de lijn, eventueel tegen een muur op ongeveer 15 meter van de rode lijn. Op jouw teken beginnen de kinderen allemaal samen te rennen om aan de rand van de rode lijn te stoppen. Opgelet: waarschuw hen goed dat ze niet op de rode lijn mogen gaan staan, maar wel iets ervoor.

Uitbreiding Zelfde oefening met een bal: op jouw teken beginnen de kinderen twee per twee te rennen om een bal die jij gegooid hebt te proberen te vangen. De kinderen slagen voor de oefening als het hen lukt om, met of zonder de bal, voor de rode lijn te stoppen.

Stoppen voor de stoeprand

Locatie Op 20 meter van een oversteekplaats voor voetgangers, bij voorkeur dicht bij de school, niet op een kruispunt gelegen en zonder verkeerslichten.

Organisatie Voor deze oefening heb je één of twee extra begeleiders nodig.

Spel

- ➔ **Eén extra begeleider:** Leg uit dat je om de beurt telkens met één kind zal oversteken, de begeleider blijft ondertussen bij de rest van de groep. Je stapt telkens met één kind aan de hand op het voetpad in de richting van de oversteekplaats voor voetgangers. Alvorens aanstalten te maken om over te steken, moet het kind duidelijk aangeven dat hij vóór de stoeprand blijft staan. Het moet dus luidop zeggen: "Ik stop vóór de stoeprand". Jij moet hem duidelijk maken dat hij altijd vóór de stoeprand moet blijven staan en niet erop. Vervolgens steek je samen over. Aan de overkant herhalen jullie de oefening, en steken jullie terug over in de richting van de rest van de groep.

- ➔ **Twee extra begeleiders:** Langs elke kant van het zebrapad staat een extra begeleider met de helft van de kleuters. Leg uit dat je om de beurt telkens met één kind zal oversteken. Je neemt telkens een kleuter mee naar de overkant, onderweg voert deze kleuter de oefening uit. Je zet de kleuter af bij de andere begeleider en neemt meteen een nieuwe kleuter mee naar de overkant.

2.3. DE LEEFWERELD VAN EEN VOETGANGER ONTDEKKEN

VAARDIGHEID 11 DE VOORDELEN VAN HET STAPPEN KENNEN

Doel

Inzicht verwerven in de talloze voordelen van het stappen.

Hierna volgt een overzicht van de voordelen die je in de klas kan bespreken, in een open discussie met jouw kleuters:

- Door te stappen beweeg ik en dat is gezond.
- In de buitenlucht wandelen is gezond.
- Ik ontmoet andere voetgangers op straat.
- Ik leer de wijk waar ik woon en die van mijn school kennen.
- Ik kan alles rondom mij goed zien.
- Wandelen vervuult niet: het is goed voor de luchtkwaliteit en voor de planeet.
- Ik kan met mijn vriendjes wandelen en tegelijk met hen praten.
- Ik kan dieren zien.
- Ik kan mijn burens ontmoeten.

Deze vaardigheid kan geoefend worden met een spel.

Mobiliteit in beeld

Materiaal Kaarten waarop bovengenoemde voordelen afgebeeld zijn, alsook een paar extra blanco kaarten voor het geval dat een leerling nog een voordeel vindt dat hierboven niet vermeld wordt.

Organisatie Druk de kaartjes af die je vindt op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school.

Spel Vraag de kinderen wat de voordelen van het stappen zijn. Telkens ze er één kunnen benoemen, geef je hen de kaart die overeenkomt met het opgenoemde voordeel. Als ze geen ideeën meer hebben, toon je de overblijvende kaarten en moedig je hen aan elk van de weergegeven voordelen te benoemen. Het doel van het spel is alle kaarten te verzamelen.

Ontdek het wandelen

Materiaal Geen.

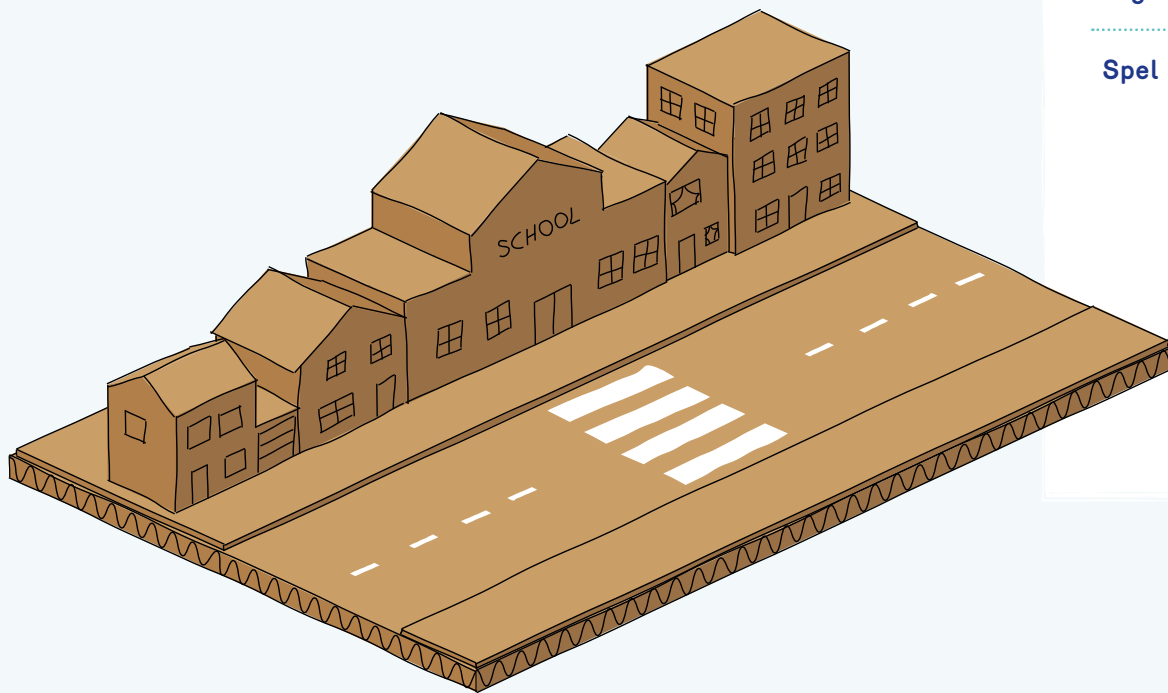
Organisatie Geen.

Spel Ga gedurende 30 minuten met de leerlingen wandelen zonder specifiek doel. Neem vervolgens een rustpauze en doe een kleine meditatieoefening. Vraag hen hoe ze zich voelen na de wandeling: "Vonden jullie dit vermoeiend? Voelen jullie zich meer of minder moe in vergelijking met vóór de wandeling? Wat hebben jullie onderweg allemaal gezien? Voelt het goed om buiten te zijn? Vonden jullie de wandeling leuk? Wat vonden jullie er leuk aan? Voelen jullie zich gelukkiger dan ervoor? Wat vonden jullie niet leuk?".

VAARDIGHEID 12
DE STRAAT
ONTDEKKEN ALS
VOETGANGER

Doel

De kinderen ontdekken de straat van de school te voet.

De straat van de school in miniatuur

Materiaal Divers recuperatiemateriaal.

Organisatie Zorgen voor voldoende ruimte en knutselmateriaal.

Spel Maak een gigantische gefantaseerde of waarheidsgetrouwe maquette van de straat waarin de school gelegen is. In het geval van een gefantaseerde maquette mag elk kind zijn eigen huisje bouwen. In het geval van een waarheidsgetrouwe maquette, ga je eerst buiten een wandeling maken en foto's nemen. Maak eerst samen met de kinderen een grondige analyse van de straat. De focus moet worden gelegd op voetgangersverplaatsingen: geef op de maquette zeer duidelijk de voetpaden, zebrapaden, permanente obstakels, ... weer.

Fotojacht

Materiaal

Print foto's van dingen in de wijk die je tijdens een wandeling kan zien.

Organisatie

Geef elk kind één foto.

Spel

Trek de straat op met de kinderen en doe een fotojacht: elk kind moet de plaats vinden waar zijn foto genomen is; vergeet niet de vaardigheden die verworven werden bij de andere oefeningen in deze gids toe te passen (zoals aan de huizenkant stappen, stoppen aan de stoeprand, enkel oversteken op een zebepad met de hulp van een volwassene, enz.). Wanneer het kind de afbeelding op de foto terugvindt, kan je er een woordje uitleg over geven.

VAARDIGHEID 13 WETEN WAT DE PLAATS IS VOOR DE VOETGANGER IN DE STRAAT

Doel

Het kind is vertrouwd met de openbare ruimte rondom zich, maar heeft misschien geen aandacht besteed aan de samenstelling en de organisatie ervan. De bedoeling is de kinderen te tonen welke ruimte bestemd is voor voetgangers.

Waar moet ik stappen?

- Materiaal**
- ➔ Zes foto's van verplaatsingswijzen (te voet, per fiets, per step, met de bus, met de tram, met de auto).
 - ➔ Zes foto's van de openbare ruimte (het voetpad, het fietspad (x2), een busstrook, tramsporen, de rijweg).

- Organisatie** Leg de foto's op willekeurige wijze neer.

- Spel** De kinderen moeten de foto's met elkaar verbinden:
- ➔ te voet = voetpad
 - ➔ per fiets = fietspad of voetpad (voor kinderen)
 - ➔ per (niet elektrische) step = voetpad
 - ➔ met de bus = busstrook of rijweg
 - ➔ met de tram = tramsporen
 - ➔ met de auto = rijweg

Artikel 42 van de Wegcode (ingekort) voorziet het volgende:

De voetgangers moeten de trottoirs, de delen van de openbare weg voor hen voorbehouden [...] of de begaanbare verhoogde bermen volgen en, zo er geen zijn, de begaanbare gelijkgrondse bermen.

Zijn er geen begaanbare trottoirs of bermen, dan mogen de voetgangers de andere gedeelten van de openbare weg volgen.

Wanneer de voetgangers de rijbaan volgen, moeten zij zich zo dicht mogelijk bij de rand van de rijbaan houden en behoudens bijzondere omstandigheden links in de door hen gevolgde richting gaan.

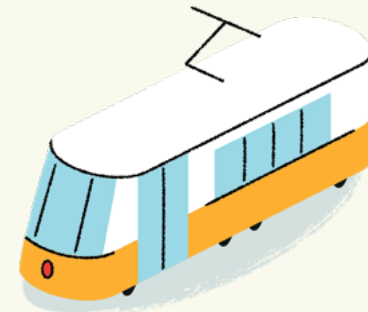
Stoeten, processies en voetgangers in groep vergezeld van een leider, mogen de rijbaan volgen; in dat geval moeten zij rechts gaan. Groepen voetgangers van minimum vijf personen, vergezeld van een begeleider, mogen evenwel ook de linkerkant van de rijbaan volgen. In dat geval moeten zij achter elkaar lopen.

Laten we de straat delen

Materiaal Speeltapijt en figuurtjes die de verschillende verplaatsingswijzen voorstellen.

Organisatie Op elk speeltapijt vijf tot zes kinderen laten plaatsnemen.

Spel Laat de kinderen met behulp van een maquette of een (multimodaal) speeltapijt verplaatsingen te voet, per fiets, per bus, per tram en per auto uittesten.

3.

Eindtest van de Badge Kleine Stappers

3.1. VOORBEREIDING

De kleuters zijn nu goed voorbereid. Om het voor jou makkelijker te maken de dag van de eindproef hebben we enkele tips.

TIP 1

Zoek een extra begeleider

Om de eindproef af te nemen, raden we je de hulp aan van minstens één extra begeleider: de turnleerkracht, zorgleerkracht, iemand met kennis van psychomotorisch gedrag, een logopedist, een ander personeelslid, iemand van de directie of een ouder.

TIP 2

Maak een planning

Kies een datum voor de test. Er zijn in totaal 10 vaardigheden te testen. Dat kan voor sommige kleuters te veel zijn om op **één dag** te doen. Je kan de test gerust verdelen over 2 dagen: dag 1 voor vaardigheden 1 tot 5 (verplaatsing in groep), dag 2 voor vaardigheden 6 tot 10 (individuele verplaatsing). Kies in dat geval **2 dagen kort na elkaar**.

Ga na of al het nodige materiaal beschikbaar is en verzamel het. Stippel een parcours uit voor het evalueren van de vaardigheden 6 tot 10. Het traject begint bij de school en loopt in het beste geval door de straat waarin de school gelegen is, een omgeving waarmee de kinderen vertrouwd zijn. Een afstand van ongeveer 200 meter volstaat om de voetgangersvaardigheden te testen.

Overloop samen met de begeleider de vaardigheden die de kleuters moeten beheersen, en hoe je ze gaat beoordelen. Overloop ook de controlefiche en spreek af wie de kleuters beoordeelt en hoe. Leg aan de begeleiders uit dat zij mee instaan voor de veiligheid van de kinderen, maar dat ze enkel mogen ingrijpen wanneer de veiligheid in het gedrang komt. De leerling moet zo veel mogelijk zelf de beslissingen nemen tijdens de eindproef.

TIP 3

Kondig de test aan

Informeer de ouders en de rest van de school over de datum van de eindproef voor de Badge Kleine Stappers, en geef hen een korte inhoud van de eindproef mee. Moedig de ouders ook aan om deze vaardigheden samen met hun kind te oefenen.

3.2. DE DAG VAN DE EINDPROEF

Tijdens de spelletjes en het parcours evalueer je de kleuters op de vaardigheden met behulp van de **controlefiche** die je in bijlage van deze handleiding vindt. Je gebruikt één controlefiche per klas.

Voor de **verplaatsingen in rij**, leggen de kinderen het parcours af samen met jou en een begeleider. Voor de **individuele verplaatsing** leggen de kleuters elk om beurt het parcours af, hand in hand met een begeleider. In beide gevallen observeer je het parcours en beoordeel je het kind.

Leg van tevoren samen met de kleuters het parcours af en sta stil bij de verschillende vaardigheden. Leg uit welke aspecten beoordeeld zullen worden.

Opdat het tweede deel doeltreffend zou verlopen, is het het best dat de groep binnen de schoolmuren blijft en dat één leerling tegelijk naar buiten komt om de test af te leggen.

We raden aan dat jij als leerkracht bij het startpunt blijft staan. Het eerste kind vertrekt daar hand in hand met zijn begeleider en zet de vaardigheden om in de praktijk. Wanneer het parcours is afgelegd en het kind weer op school is, kan je met de begeleider kort de toepassing van de vaardigheden bespreken. Tijdens deze feedbackfase vul je de controlefiche in.

Wees correct in de beoordeling. Een kleine correctie hoeft niet te betekenen dat de kleuter faalt voor de hele test. Bijvoorbeeld: als een kind heel even aan de straatkant wandelt, maar voor het overige de vaardigheid goed beheerst ("aan de kant van de huizen stappen"), dan kan het toch slagen. Tenslotte is voetganger zijn een lang proces waar ze pas aan begonnen zijn. Benadruk het feit dat ze al veel geleerd hebben en wees **opbouwend in je kritiek**. Vertrouw op jouw inschattingsvermogen en kennis van de capaciteiten van je leerlingen.

Het behalen van de badge is vooral een moment van **waardering voor de inspanningen** van elke kleuter. Nadat de proef is afgelegd, is het interessant dat je **leerlingen zichzelf beoordelen**, met behulp van de fiche in bijlage. Op die manier kunnen ze zelf inschatten aan welke punten nog meer moet worden gewerkt, en kunnen ze een beoordeling geven van het slotparcours.

3.3. EINDPROEF VOOR DE BADGE KLEINE STAPPERS

De grote dag is aangebroken! Tijd om te testen hoe jouw kleuters zich uit de slag trekken met de voetgangervaardigheden die ze hebben geoefend.

Om de Badge Kleine Stappers te behalen, moeten de kleuters **dertien vaardigheden** onder de knie hebben:

➤ De eerste vijf, die betrekking hebben op de groepsverplaatsing in rij, worden **in groep getest**. De groep voert onderstaande opdrachten uit, maar de leerkracht beoordeelt wel elke leerling afzonderlijk. Het kan zijn dat de groep bepaalde opdrachten enkele keren moet herhalen, zodat je de kans hebt om alle leerlingen te observeren. Zo vermijd je ook dat je een vertekend beeld krijgt, omdat een kleuter tijdens één van de oefeningen bv. belemmerd wordt door een andere kleuter. De leerkracht brengt de groep in een rij naar de startplaats en kiest het traject.

- Voor de volgende vijf vaardigheden, die betrekking hebben op de individuele verplaatsing, wordt **elke leerling om beurt getest**. De beoordeling gebeurt via een parcours om hun capaciteiten te testen. Overloop van tevoren het volledige parcours met de groep en leg uit welke vaardigheden op welke plaats gecontroleerd zullen worden, zodat de leerlingen weten wat van hen verwacht wordt.
- De laatste drie, de maatschappelijke vaardigheden, moeten **klassikaal worden besproken**, maar worden niet getest.

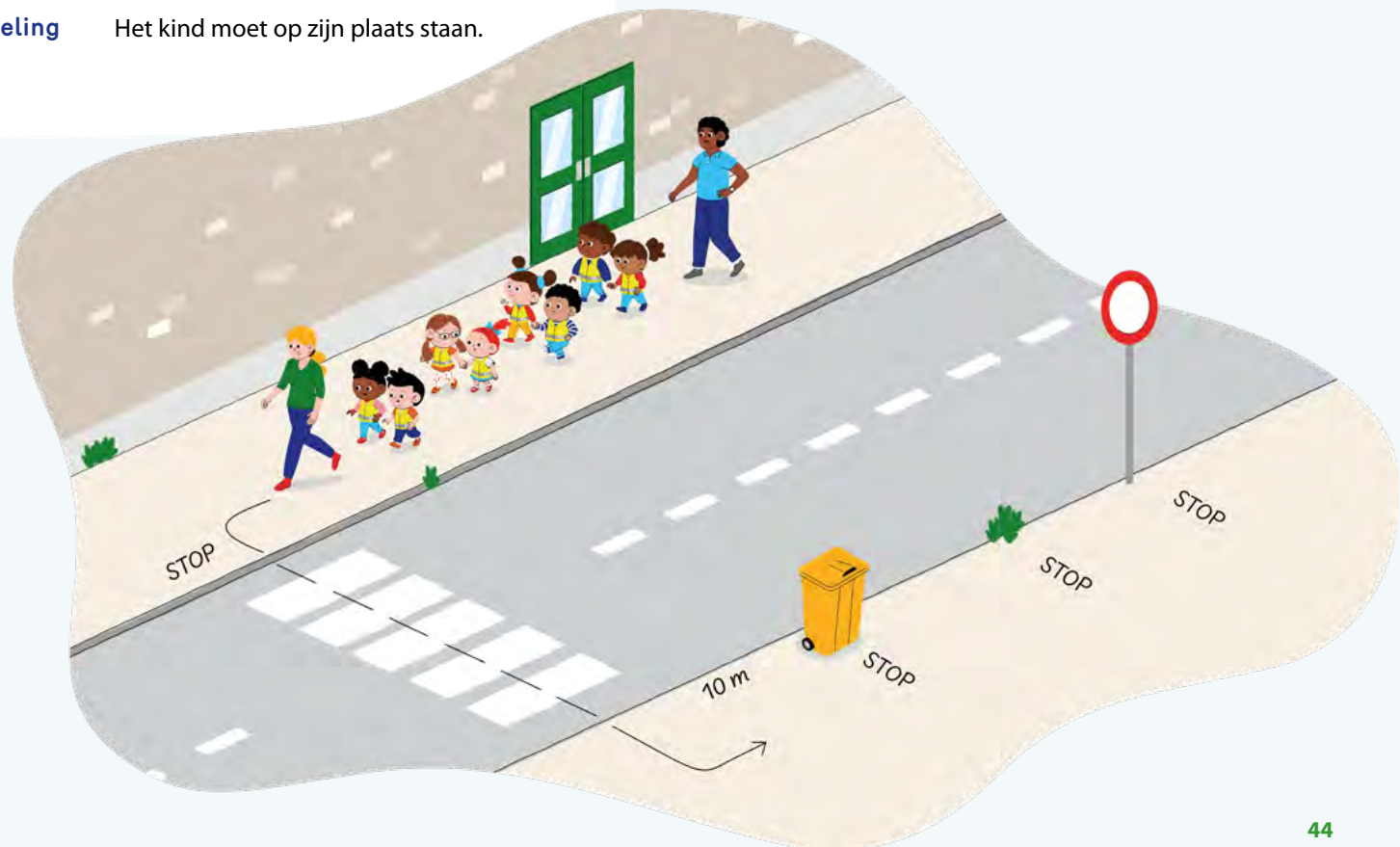
VAARDIGHEDEN 1, 2, 3, 4, 5
ZICH CORRECT
VERPLAATSEN IN EEN
VOETGANGERSRIJ

Test vaardigheid 1: In de rij stappen

Vorbereiding Duid aan waar de rij gevormd moet worden.

Proef De kinderen lopen vrij rond op een deel van de speelplaats. Op jouw teken moeten ze binnen enkele momenten een klasrij vormen.

Beoordeling Het kind moet op zijn plaats staan.

Test vaardigheid 2: Zijn/haar plaats in de rij behouden

Vorbereiding Ga aan het hoofd van de rij staan.

Proef Wandel 50 meter op het voetpad of op de speelplaats. Stop op een veilige plek. De kinderen moeten op dezelfde plaats staan als bij de start.

Beoordeling Het kind moet op zijn plaats staan.

Test vaardigheid 4: Stoppen waar het moet

Vorbereiding Ga achter de rij staan.

Proef Duid een goed zichtbare stopplaats aan en vraag de kinderen vooraan in de rij om op die plaats halt te houden. Vergewis je ervan dat de kinderen goed begrepen hebben welke stopplaats je bedoelt. Herhaal de oefening en plaats andere kinderen vooraan in de rij.

Beoordeling Het kind aan het hoofd van de rij is op de aangeduide plaats gestopt.

Test vaardigheid 3: Het ritme van de rij aanhouden

Vorbereiding Ga aan het hoofd van de rij staan.

Proef Wandel 50 meter op het voetpad of op de speelplaats. Stop op een veilige plek. De kinderen moeten een redelijke ruimte tussen hen in hebben gehouden. Je kan ook de lengte van de rij meten.

Beoordeling Het kind moet een redelijke afstand gehouden hebben van het kind vóór hem.

Test vaardigheid 5: In een rij het zebrapad oversteken

Vorbereiding Ga naar een oversteekplaats voor voetgangers. Die mag niet op een kruispunt gelegen zijn en mag niet uitgerust zijn met verkeerslichten. Vraag de groep te stoppen aan de stoerprand en ga evenwijdig met de oversteekplaats staan om het verkeer tegen te houden. De extra begeleider gaat aan de andere kant van de oversteekplaats staan om het verkeer uit de andere richting tegen te houden.

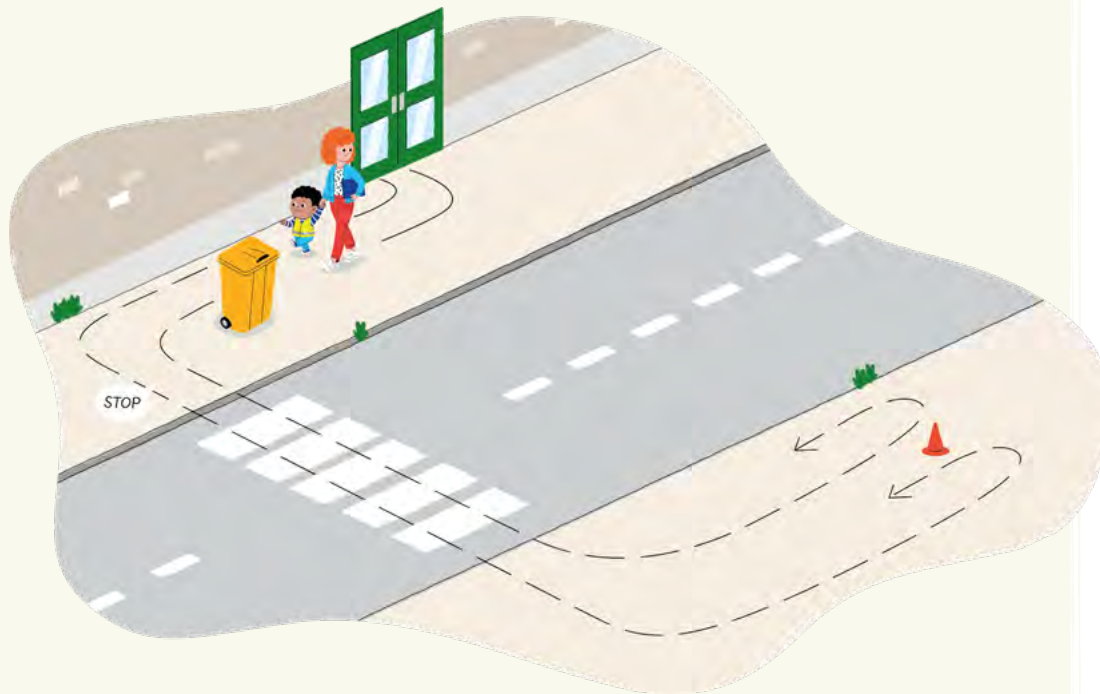
Proef De kinderen steken over op het zebrapad en passen daarbij voornoemde vaardigheden toe. De kinderen vooraan in de rij stoppen ongeveer 10 meter verder dan de oversteekplaats opdat de groep zich veilig zou kunnen verzamelen aan de overkant.

Beoordeling Het kind steekt naar behoren over samen met de rest van de groep.

VAARDIGHEDEN

6, 7, 8, 9, 10

DE INDIVIDUELE VERPLAATSING HAND IN HAND MET EEN VOLWASSENE

Het parcours om de vaardigheden 6 tot 10 te beoordelen begint bij de school en loopt in het beste geval door de straat waarin de school gelegen is, een omgeving waarmee de kinderen vertrouwd zijn. Een afstand van ongeveer 200 meter volstaat om de voetgangsvaardigheden te testen.

Leg het parcours helemaal af en leg kort uit wat er bij elke oefening van de kinderen verwacht wordt. Duid eventueel een kind aan met wie je het parcours aflegt bij wijze van voorbeeld. Ideaal gezien hebben de kleuters voordien de kans gekregen het parcours een paar keer te doorlopen.

Je kan een verhaaltje verzinnen om de test wat ludieker te maken. "Sarah, binnenkort ben jij jarig en je mag je uitnodigingen uitdelen. Hier heb je een envelop met de uitnodiging voor je vriend Adam. Hij woont in deze straat op het nummer 5. Kan je hem samen met mevr. Dupont deze envelop brengen? Daarna mag je naar hier terugkomen."

Test vaardigheid 6: Op het voetpad stappen

Vorbereiding Vraag voor vertrek aan de leerling waar jullie moeten wandelen, en waarom.

Proef Het kind en zijn begeleider stappen op het voetpad.

Beoordeling Het kind kan uitleggen dat de plaats van een voetganger op het voetpad is, en blijft gedurende het hele traject op het voetpad stappen.

Test vaardigheid 7: Aan de kant van de huizen stappen

Materiaal Een kegel.

Vorbereiding Plaats op 50 meter van het startpunt een kegel.

Proef Het kind en zijn begeleider stappen op het voetpad in de richting van de kegel, waar ze rechtsomkeer maken.

Beoordeling Eenmaal aangekomen bij de kegel laat het kind het hand van de begeleider los, draait het 180° om zijn as en geeft de begeleider opnieuw een hand.

Test vaardigheid 8: Op het voetpad blijven, zelfs al is de doorgang moeilijk

Materiaal Een obstakel.

Vorbereiding Plaats op 20 meter afstand van het startpunt een obstakel in het midden van het voetpad.

Proef Het kind en zijn begeleider stappen op het voetpad en lopen recht op een obstakel af dat de doorgang bemoeilijkt.

Beoordeling Ter hoogte van het obstakel omzeilt het kind uit eigen beweging het obstakel langs de huizenkant.

Test vaardigheid 9: Controleren of iemand wil weggrijden uit een oprit of garage

Vorbereiding Laat het parcours langs een oprit of garage lopen.

Proef Het kind en zijn begeleider wandelen op het voetpad en komen langs een oprit of garage.

Beoordeling Ter hoogte van de oprit of garage stopt het kind om langs beide kanten te kijken of er geen voertuig aan komt rijden.

Test vaardigheid 10: Stoppen aan de stoeprand voor het oversteken

Proef Het kind en zijn begeleider wandelen op het voetpad in de richting van een zebrapad om er over te steken.

Beoordeling Het kind zegt hardop dat het halt houdt vóór de stoeprand door te zeggen "Ik stop voor de stoeprand".

3.4. HET BEHALEN VAN DE BADGE KLEINE STAPPERS

De Badge Kleine Stappers is zo ontworpen dat ieder kind beloond wordt voor zijn inspanningen, geslaagd of niet geslaagd.

Elk kind krijgt na afloop een **kleine beloning**, als dank voor deelname aan het leerproces en de eindproef.

Op de "Kleine Stapperskaarten", in bijlage van deze handleiding, kan je individuele opmerkingen geven aan de kleuter en zijn verbeterpunten aanduiden. Gebruik hiervoor de controlefiche die je hebt ingevuld tijdens de proef. De kleuters ontvangen deze kaart om ze te **laten zien aan hun ouders**. Op die manier zijn de ouders op de hoogte van de voetgangersvaardigheden die hun kind heeft verworven, en kunnen ze de training thuis verderzetten.

Je deelt de kaarten en de badges zo snel mogelijk na het afleggen van de proef uit. Zo liggen de verschillende vaardigheden nog vers in het geheugen bij de kleuters en kunnen ze terugblikken op hun prestatie. Vraag kort aan elke leerling afzonderlijk hoe hij of zij de test ervaren heeft, met behulp van de **zelfevaluatiefiche**.

Een kleine plechtigheid met de ouders en de directie geeft voldoening aan de leerlingen en helpt om het project bekendheid te geven.

Je kunt altijd kaarten en badges bijbestellen op onze website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school.

3.5. NA DE EINDTEST

Als je samenwerkt met het lager onderwijs kan je de controlefiches bezorgen aan de **leerkrachten van de eerste graad**. Ze kunnen zich op jouw werk baseren om te kijken of de leerlingen alle vaardigheden van de Badge Kleine Stappers onder de knie hebben en vooruitgang boeken in de leerlijn voor voetgangers.

Deze informatie is nuttig voor de leerkracht van de eerste graad van het lager onderwijs wanneer hij/zij start met de opleiding voor de **Badge Voetgangers Brons** met zijn/haar leerlingen.

4.

Waar vind ik de juiste uitrusting?

Heeft jouw school steun nodig om de leerlijn voetgangers in het pedagogisch programma te integreren? Wil je meer info ontvangen en hulp krijgen om je leerlingen op te leiden tot vaardige voetgangers? Wij kunnen je helpen, je staat er niet alleen voor! Ontdek hieronder alle mogelijkheden om je te voorzien van het nodige materiaal, je op te leiden en in contact te komen met andere scholen.

4.1. SCHOOLVERVOERPLANNEN

Jouw school wil op een meer proactieve manier werken rond actieve mobiliteit? Schrijf je dan in, mocht dat nog niet zijn gebeurd, voor de Schoolvervoerplannen (SVP).

Een SVP zorgt ervoor dat een school haar situatie op het gebied van mobiliteit beter begrijpt en dat ze begeleid wordt bij het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van een actieplan om **actievere en veiligere verplaatsingen** te bevorderen.

Scholen met een SVP worden gedurende 18 maanden begeleid door een **mobiliteitscoach**. Tijdens die periode ontvangen ze alle nodige info om daarna het werk **zelfstandig** voort te zetten.

Scholen met een SVP kunnen ook gebruik maken van een **breed aanbod** aan materiaal (verkeersspistes, wandellinten, hesjes, ...) en van animaties en opleidingen.

Om deze steun te krijgen, moeten de scholen met een SVP een **actieplan** indienen bij Brussel Mobiliteit. De steunaanvragen in de actieplannen worden door Brussel Mobiliteit beoordeeld vanuit zijn visie op schoolmobiliteit, namelijk: "**het schoolpubliek verplaatst zich actief en in alle veiligheid**".

Meer informatie vind je op onze website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (deel "Schoolvervoerplan").

Scholen met een SVP worden ieder jaar ook uitgenodigd op het **Salon** van de Schoolmobiliteit: een evenement met een overvloed aan info en uitwisselingen tussen scholen en met Brusselse verenigingen die actief zijn in de mobiliteitssector.

4.2. WEEK VAN DE MOBILITEIT

Elke Brusselse school, met of zonder SVP, kan de projectoproep voor de Week van de Mobiliteit beantwoorden, die elk jaar plaatsvindt van 16 tot 22 september. Door een project in te dienen, kunnen scholen **materiaal en animaties aanvragen**.

Het gaat om projecten die een rechtstreeks verband hebben met deze Week van de Mobiliteit, en die bijdragen tot de visie van Brussel Mobiliteit op schoolmobiliteit: "Het schoolpubliek verplaatst zich actief en in alle veiligheid". De projecten worden beoordeeld op basis van deze visie en rekening houdend met het beschikbare budget.

4.3. NIEUWSBRIEF SCHOOLMOBILITEIT

Schrijf je in op onze nieuwsbrief over schoolmobiliteit om op de hoogte te blijven van projectoproepen, projecten van onze partners, goede voorbeelden, en meer: mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (deel "Schoolvervoerplan", onderaan de pagina).

4.4. MATERIAAL IN BRUIKLEEN

➡ Gemeenten

Sommige gemeenten lenen op aanvraag materiaal uit aan scholen. Contacteer de dienst Mobiliteit of de dienst Onderwijs van je gemeente om te ontdekken wat ze aanbieden. Heel wat gemeenten ondersteunen ook de organisatie van begeleide rijen, schoolstraten en andere activiteiten.

4.5. DE OUDERS BETREKKEN

Hoe meer de ouders betrokken zijn, hoe groter de kans dat jouw leerlingen regelmatig zullen stappen en hun vaardigheden zullen aanscherpen. Communiceer daarom op ouderavonden, opendeurdagen en via nieuwsbrieven over het belang dat jouw school hecht aan actieve mobiliteit. Een kleine attentie voor vrijwilligers die meekomen op uitstappen of helpen bij de eindtest kan wonderen doen voor de motivatie.

➡ Verkeersouders

Ouders die willen helpen bij mobiliteitsacties, kunnen zich registreren als 'verkeersouder' bij VSV. Zij worden ondersteund met materiaal en informatie. Meer informatie op www.verkeersouders.be.

BRUSSEL MOBILITEIT

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL